

ГЛАВА ПЕРША

Інгельд, син Бертельма. Місце без Часу

Це було дуже болісно. Як завжди. Болісно й страшно. Крок за кроком. Важкими здерев'янілими ногами, що їх геть не відчуваєш, мов у страшному сні. Крізь те, чому немає назви. Крізь Ніщо. Крізь Ніде...

Сахаюся мертвих дерев. Плутаюся у тьмяній чорній траві, сухій, наче в ній ніколи не було життя. Та в ній його і не було. Бо то і не трава зовсім, — лиш сам шорсткий шелест, що його можна помацати. Якщо тільки божевілля настільки захлисне свідомість, що вона таки наважиться попнутися руками до того чорного сухого шелесту. Чорне зілля евшан, що навіює забуття...

Не можна, не можна зупинитися, ні на мить. І я йшов... Йшов, задихаючись і з кожним кроком втрачаючи сили, а слідом за мною тяглися, пнулися скорчені, жорсткі, мов залізо гілки мертвих дерев. Чи не мертвих? Та і не дерева то зовсім, так само як трава — не трава. Чорні пазурі демонів, що проростають з-під проклятої землі. Важко зауважити щось напевне, коли з усіх кольорів, що існують у світі, бачиш лише чорний в усіх його відтінках. І задихався я не від втоми — тут, у самому серці прапервісного жаху, що важко ворохобився в безкрайому чорному лісі, не було повітря.

Не лише повітря — сам Час нічого не вартував у цьому місці бо воно саме й було Часом. І простір був в цьому місці не більший за крапку, але крапку розміром як Всесвіт, що прагне до нуля. Млість човгала душу віником, зрошеним гірким медом з цикути.

Я йшов. Ковтав сторіччя, мов той отруйний мед. Серце судомилося в муках, наче у того старого, несправедливо засудженого філософа, що міг, але не с хотів врятуватися. Тіні істот, що давно померли, і які ще ніколи не народжувалися, відбивали мое сіре, спотворене болем, котрого ніколи не існувало, обличчя. Обличчя, у якому не було жодної знайомої риси. Обличчя, якого ніколи не було. Тут. Зараз. Ні...

Я не міг бути тут собою. Я міг бути лише половиною чогось. Як той старий філософ, що пив цикуту, мов життя. Всохлою, мертвою половиною, що ніколи не пізнає іншої частки цілого, як не може пізнати незайманицю старий євнух.

Напівподих. Напівслух. Напівзір. Напівдумки.

Напівжиття.

Чорне не-євшан-зілля...

Мед з цикути...

Приглушений розгонистий гук котроїсь із тіней гнався за мною. Змінювався. Подрібнювався. Такий звук п'яний, мов чіп, Тор вибиває своїм молотом з мідного гонгу Місяця. Такий гук видає Посейдон, хтиво насуваючись на покірний берег одутлим слизьким тілом штормового моря. Так надривають-

ся гудки й сопілки на тризні за немовлям, чиєю кров'ю батьки змастили дерев'яні вуста Перкунаса.

Водоспад безумства.

Тут. Зараз. Ні...

Я йшов. Йшов, майже не сподіваючись, що колись все це скінчиться — і моторошні переслідувачі; і чорне Ніщо, в якому вони мешкають, і де сіє пахощі не-євшан, й скривавлені вуста ідола; що це все колись залишиться за плечима. То було майже неможливо. То було вище за мої сили. Тому, що переслідувачем був я сам. Моя колишня сутність. Сутність мене, померлого багато літ тому.

Я йшов, усе повільніше й повільніше. Пахощі не-євшан-зілля паморочили й збивали, і нудота підганяла мене. Нудота й ниючий біль там, де мала би бути душа. Ох, ця нудота...

Я йшов. Уперто, приречено. Даремний зараз меч чіплявся за гілки, плутався у ногах, наче хотів аби я не вийшов, аби назавжди залишився тут, отруений та скутий. І я зашпортався. І впав, упав обличчям у чорну мертву не-траву, що вкривала чорний мертвий не-ліс. Впав, відчуваючи, як обпалює біль. Сухий, мов жар від блискавки, біль забуття і смерті.

А ще пил. Пил, який ніколи не знав ні дощу, ні роси...

Гук зник. Або переродився у щось інше. Тепер там, десь глибоко за спиною, спухало глухе бурмотіння. Безтілесні голоси мешканців Лихоліття. Голо-

си Творців світу, що радилися про долі ненароджених. Голоси...

Ставало холодно, — це поступово зникали думки, що роблять людину людиною. Зникали чуття, оголюючи звірячу сутність людської природи. Чорні патишки не-евшан-трави, увіп'ялися в обличчя й жадібно смоктали останні краплі радощів, смутку, жалю і навіть — страху. Вперемішку із загуслою кров'ю.

Кам'яне коло *кради*, на якому догоряв Світ...

«Вставай! Вставай!»

Хто кричав мені, сховавшись у Часі? Я сам?

«Вставай...»

Якими неймовірно важкими стали чоботи. І ця біль у попереку. І ця нудота...

Гавкіт собак. Жадібне плямкання болота. Скрегоче сорока, наче пиляє чийсь давно зотлілі кістки. Горляють переслідувачі. В якому світі вони наздоганяють утікача? І хто він, сей утікач?

«О, Вишній!»

Смерть!

Смерть!!!

Ні, я не маю, не можу згинутися! Адже я уже робив це. Зроблю й зараз. Ось, ще трохи, ще ...

«О, Вишній!»

Впали на коліна і померли краплі Часу. Темний ліс завив і, подібно боягузливому псу, підібгавши хвоста, сахнувся геть. У Ніщо. У Ніде.

А потім, все скінчилося. Раптово, ніби прорвався плодовий міхур. І стало Світло. І стала твердь

земна. І болісно спалахнули звуки. І народилися з-під долоні божої кольори.

День перший.

Я у траві. У звичайній степовій траві, зеленій і вже пожовклій. Траві, серед якої коливалися тонкі пагони чорнобиля.

Євшан. Чорнобиль. Полин...

Інгельд, син Бертельма. Поутрость, шлях збирання заспокоєної роси, три дні до Сонцекресу

Тихо цвірінькав ранок.

Я сидів під схилом пагорба, вкритого справжньою, звичайною зеленою і уже пожовклою травою. Ця звичайність бентежила. І лякала. Розгублений мов зелений підліток, що вперше опинився поза своїм селом, я бачив лише соковиту траву, пагорб, глибоке, синє, з пухкими хмаринками небо й лише за кілька довгих, мов саме життя, миттєвостей, зрозумів, що пройшов. Пройшов і цього разу. І знов уцілів. Урятувався. Залишився самим собою. І ще кимсь... Кимсь, хто йшов за мною, дихаючи у спину. Ким щойно я був там...

Деякий час я просто сидів по маківку у траві, звикаючи до нового світу й виганяючи живим повітрям Чорноту, що причаїлася в закутках легень. Нудота поступово минала. Ні, не так — вона ховалася, заповзала всередину мене, кудись углиб, як заповзає отруйний передсвітанковий морок вглиб дикого байраку.

А присмак того мороку, мороку щільного, відчутного, що панував у Ніщо без Часу і Місця, розтанув. Випарився під сонячними променями. Майже. Не може існувати під Оком Вишнього те, що належить місцю, де немає Часу, Простору та самого Життя.

Легкий вітерець грав крилами бабки, що примостилася на стеблині. Тут є бабки і метелики. Добре. Коли подорожуєш *Кліматами* у плоті, ніколи не можеш бути упевнений, що потрапиш саме туди, куди тобі треба. Інша справа — прорив свідомості, тут все залежить лише від тебе — від твоєї сили, хитрості і... боягузтва.

Я сидів на пологому схилі, серед пирію, типцю та буркуну. По руці повзла руда мураха. То тут то там випиналися щільні сивуваті пасма вівсяниці, а ще... євшан. Терпкі пахощі трав казали, що тут нещодавно пройшов дощ, а може й з грозою. Та й земля була ще вогкою і навіть гарно намочила мені шальвари.

Під рукою щось ворухнулося. Меч. Старий приятель. Побратим. Частка Воїна. Його зв'язок з Небом. Добре.

А ще легкий шкіряний панцир, що його я взяв у цей шлях, прикривав просту, без вишивки, сорочку з домотканого льняного полотна. Шолома не було — вітерець холодив голену голову, граючись єдиним довгим пасмом волосся. Кресало і трут за поясом. Кілька дирхемів та солідів. Ніж за халявою

чобота з м'якої козлиної шкіри. Усе, що треба воїну в далекій дорозі.

Отже, виходило на те, що я таки вийшов туди, куди треба. Чи ні? Як визначити, в котре місце я про-рвався? Погано, якщо далеко від мети — надто довго діставатися, а часу якраз в мене обмаль. Час... Чому час це єдине, чого завжди бракує в усіх *Кліматах*?

Крекчучи, я підвівся й запаморочення та нудота одразу повернулися. Проте тут таки я й забув за них, і не лише за них, бо...

На мить здалося, що я знов провалююся у чорне Ніщо й серце шалено загупало, перелякане. Лівий бік тіла від маківки до попереку раптово збрижило гусячою шкірою, настобурчило волосини на руці й миттєво висушило рота. Чийсь важкий незримий погляд давив, наче земля могильного кургану.

Це свідчило лише про одне. Десь тут, зовсім поруч, є джерело Сили. Інакше не могло бути, бо лише в місцях прояву Сили можливий перехід між *Кліматами*, але тут... Тут Сила мала надзвичайну потугу. Вона не просто просотувалася у світ речей — вона вихлюпувалася, виливалася хвилями, тягла до мене жовті, мов у небіжчика, пальці.

Сила могла бути світлою, а могла належати макрокосму Зла. Та найстрашніше, якщо вона ні та, ні та. Розчавить байдуже, лише тому, що опинився на її шляху...

І тут я побачив. Ліворуч, на пагорбі — порослі травою давні кучугури ґрунту. Хтось тут копав. Не

учора й навіть не цього літа, але — копав. Шукачі Сили? Де знайти настільки божевільних? А може таки дійсно божевільні? Поміж відьом та жреців таких чимало.

Обережно, відчуваючи невидимий погляд, що нізвідкіля свердлов потилицю, я наблизився до тих куп. Зазирнув.

Неглибока й не широка — навіть десяти ліктів не буде, яма. І в цій ямі — одна поряд з іншою, упритул — три невисокі похилі кам'яні кладки, схожі на фундаменти без стін. Або самі стіни, що по самісінькі верхівки вросли у землю. І вони йшли всередину пагорба, вглиб його, у самісіньке його серце. У основу.

Та і ніякий це не пагорб, звичайно. Давнє, дуже давнє святилище, таке давнє, що прадіди наших прадідів забули хто й навіщо їх збудував, а потім — закопав, перетворивши прадавні вівтарі Сили на штучні пагорби. На *могили*.

Тихо шурхотіла вівсяниця, мов намагалася попередити про якусь біду. Я щосили стиснув скроні долонями — відчуття чужого погляду ставало нестерпним. Сила тут не була ворожою до людини — зовсім ні. Але й приязною не була поготів. Вона була вища за людину. За увесь людський рій. Вона лиш посилювала та відбивала людське ставлення до неї. І людські почуття на багато, на багато *поприщ* від неї, посилювалися й відбивалися сторицею. Саме та Сила, якої треба боятися понад усе.

Але зараз, саме — зараз, я це відчував, — давнє капище перетравлювало й багаторазово підсилювало зло, яким жили тутешні люди і яке спотворювало тутешню Силу. То не було зло селянина на лінивого вола, або матері на дитину, що виборсалася у багнюці. То не була навіть вічна, мов небо, злість тещі на зятя або невістки на свекруху.

Тутешні сьогодні, як і вчора, жили не просто злом, а — злом похмурим і зловісним, наче усмішка Ареса. То було зло, що його випромінює лише тривале й криваве насильство. І не лише зло було тут. Ненависть, страх, зрада, жах, жорстокість, відчай, підступність — це так відчувається! Раптово війнуло добре знайомими нудотно солодкими пахощами крові, смородом липкого поту, страху і ще чимось неловимо-відразливим, чим може смердіти лише одна річ на світі — війна.

Багато у своєму житті я бачив воєн. Я, соратник кагана русів, Великого князя київського Свентослава. Я — один з десятка друзів князя; той, хто ходив з ним на хозар і касогів; на в'ятичів, болгар і самих ромеїв; хто був з ним в тому останньому страшному бою біля киплячого піною порогу Айфор, що його словени називають Ненаситним. Я — командир першої сотні Малої княжої дружини, рос на ім'я Інгельд, проклятий людьми і Вишнім.

Багато бачив я воєн...

Отже, тепер зрозуміло, чому Ворог, якого я переслідую, спрямував стопи свої саме сюди, у це

місце й у цей час. В цей *Клімат*. Війна для нього — мов труп для личинки мухи. Бо Він живе війною. Він нею харчується...

І мною теж зараз харчуються. Не люди, і навіть не моторошні нелюди, подібні до мого Ворога. Я відчув, як шкіра на спині ще більш збрижилася, тисячі крихітних колючок пройшлися уздовж хребта, наче хтось тикнув щіткою із свинячої щетини. Вівтар Сили тягнув з мене мою власну міць тонкою, але сталою цівкою, породжуючи відчуття безпорадної беззахисності.

Треба вшиватися. Час залишити місце з розворушеною кимось могилою Вівтаря, поки древні непізнані сили не залишили висохле у мощі тіло коло його підніжжя, — подібні до мене особливо вразливі.

Час іти знайомитися зі світом, котрий напевне дуже відрізняється від того, з якого прийшов я. Лише дві речі їх поєднують — безсмертне сонце і війна. Бо сонце є сонце, а війна — всюди однакова. Зброя різна, і люди, що тримають цю зброю, різні. Вони можуть говорити різними мовами; вони можуть вклонятися Сварогу, Христу, Ору, Аллаху, Єгові, Дажбогу або Перуну — але війна поміж тим все одно така само в усіх землях й в усі часи. І тхне вона однаково — кров'ю, потом, пошматованими тельбухами, лайном, сечею й блювотинням. Справжній воїн ненавидить той сморід. Але справжній воїн ніколи від нього і не втікає.

Шанобливо, ледь не навшпиньки, віддаляюся від розкритого *жальника* давнього Вівтаря, усе ще тягнучи за собою тонку цівку Сили, що витікала з мене. Швидше. Швидше... Ноги плутаються у траві...

У сотні кроках зауважую торовану серед трави колію. Широку, як для воза або колісниці. Капище невідривно дивиться мені у спину, змушуючи прискорювати крок — майже фізично починаю відчувати, як його Сила висотує мене, тягне назад. Може навіть із Вівтаря уже вийшли Хранителі, котрих я не бачу. У таких місцях завжди є Хранителі. Шерхотить об чоботи полин...

Дорога в'юниться широкою улоговиною; проходить між двома пагорбами; минає череду якихось дивних крихітних, оббитих чимось сіро-чорним, перехняблених хаток з пласкими дахами, що їх хтось поставив сажнях у тридцяти одна від одної; і далі йде до темної смужки ліску, котрий бовваніє за якимись відверто створеними людськими руками, доволі високими земляними валами.

На око до них не більш ніж два *поприща* і треба вже замислитися чи це не укріплення де засіла добряча залога, що спочатку стріляє, а потім питає ім'я. Зважаючи на війну, вона може бути далеко не мирною до подорожнього у панцирі та з мечем при боці.

Тим не менш, іншого путі немає й треба поспішати якомога далі відійти від місця Сили. Шлях поміж *Кліматами* забрав майже усі сили і я просто беззахисний перед тим, що ховається у Вівтарі. А

якщо вийдуть Хранителі... Ні, краще уже зустрітися з вояками-людьми. Від них принаймні можна спробувати мечем відбитися.

Але не встиг я відійти і двоста кроків, як щось раптом невловимо змінилося. Не за спиною — попереду. Миттєвість потому усвідомлюю — звук, ледве чутний. Десь там, поміж пагорбами щось гуде, наче хрущ, що заблукав у гілках верби. Ще мить, і я бачу його джерело.

Віз. Ні, кибитка. На дещицю часу я забувся де знаходжуся — настільки чудернацькою та й ніде правди діти — лякаючою була та штука. Ні коней, ні волів. Але я одразу зрозумів, що вона слугує людям для їзди — капище хоч і добряче посмоктало мене наостанок, але мою власну Силу все ж доста не випило. Я уже навіть бачив чотирьох людей — крихітні, наче «мушки» в очах, розпливчасті плямки-зірочки всередині цього... звіра.

Ні, більше нічого не можу розрізнити. І, як не намагайся — навіть уривка чужої свідомості, та ще й на такій відстані не зачепити. Надто заслаб.

Ховатися? Де? Якщо мене помітили — а мене напевне уже помітили, це буде зайвим приводом для підозри. Все одно рано або пізно доведеться наблизитися до людей, доведеться говорити. Доведеться подивитися на когось із них. Шукати союзників. Чом би це не зробити тут, де немає зайвих очей і де за можливого зіткнення до ворога не одразу прийде допомога. Хтозна, як усе повернеться...

Я зупинився, пересунув меч далі на поясі, майже за спину, розстібнув шкіряний обладунок, — трохи, самий лише натяк на те, що його власник має мирні наміри — й зупинився, тримаючи руки трохи розведеними, долонями назовні так, аби їх бачили ті, хто всередині цієї гуркотливої таратайки.

Тим часом, проминувши ланцюжок химерних халабуд, вона перескочила пригірок й, здіймаючи куряву, помчала до мене. На чотирьох дивних колесах, залізна, зелена, поцяткована якимись розмитими брунатними та жовтими плямами, закрита з усіх боків, із прозорими вікнами. Невже — скло? Цей екіпаж не виглядає власністю аж настільки багатії людини, щоб вона могла дозволити собі скляні вікна. На передньому — якась дощечка із незрозумілими літерами, трохи схожими на ті, що ними християнські монахи пишуть свої книжки.

Піднявши з просохлої під літнім сонцем дороги віхолу пилу, кибитка різко, із пронизливим вереском зупинилася кроках в десяти, одразу розчухнулися дверцята й зсередини прожогом вискочило троє чоловіків. Усі в однаковому одязі — так само, як і кибитка, розмальованому різноманітними за формою плямами, з якимись дивними, на вигляд залізними, знаряддями в руках. Зброя? Напевне що зброя.

Невисокі, неголені і якісь... занедбані, наче довго були в поході. На деякий час вони навіть вкляк-

ли, розглядаючи мене. Чорнявий, подолавши здивування, щось вигукнув і я побачив, що в нього не вистачає одного переднього зуба. Слова чулися, наче як знайомі, але зрозуміти що він говорить не можна було.

Його товариші заклацали своєю дивною зброєю. Чорнявий знов вигукнув кілька слів і мені здалося, що одне з них — хохолл. Либонь що здалося, бо в моєму світі то було звернення до шанованої людини з благородного роду, а цей молодик промовляв його хоч и з тамованим острахом, проте відверто глузливо та зневажливо.

Я здвигнув плечима, розвів руками, показуючи, що не розумію й посміхнувся. У відповідь незнайомиць, вишкірившись у щербатій посмішці, підніс зброю до плеча, спрямувавши її в мій бік.

Інший, — вилицюватий прищавий молодик щось йому проказав майже весело, реготнув але зразу ж спохмурнів, обпік мене гострим поглядом, повернувся ліворуч, праворуч, обмацуючи пильним поглядом околиці пагорби. Очевидно, вони підозрювали, що я тут не сам.

Аж тут з-за їхніх спин ступив третій. Головний. Головного завжди можна вирізнити по очах, по особливому виразу обличчя та невловимій манері триматися. По духу.

Підперезаний широким шкіряним ременем із таким само шкіряним чохлам на правому боці, в якому було щось на вигляд важке, опецькуватий

чоловік років сорока примружився, наче розмірковував: починати зі мною розмову, чи одразу кинутися у бійку. Побілілі пальці, якими він стискав чударнацьку зброю свідчили, що він чогось побоюється. Але крім страху в його погляді було іще щось. Яюсь дивно він споглядав на мене, напевне, його збентежив а чи навіть вразив мій вигляд.

Проводар щось каркнув, прогелготів округлою, мов у словен мовою але, його так само, як і підлеглого, зрозуміти було не можна. Й вимова, і слова були знайомі, але все ж надто великою була різниця із тим, як люди говорили в моєму *Кліматі*.

Я похитав головою. Й одразу усвідомив — він мене уб'є. Просто зараз, цієї ж миті. Уб'є не тому, що боїться, або через ще якусь поважну причину, а — просто так, мимохідь як селянин давить гусінь, що трапилася на дорозі.

Зброя в його руках сіпнулася...

Сергій Ярій, 9.30 ранку, 18 червня

У невеличкому сосновому лісочку, що приліпилося на стрімкому кряжу з пісковика, було тихо, і цього ранкового часу, незважаючи на середину літа, що випалювало степ до ноги — доволі прохолодно. Обравши місцину, з якої було добре видно підходи до моєї позиції і у той таки час не було помітно мене самого, вирішив зупинитися на денний перепочинок. Останній перед рішучим кидком назу-

стріч долі своїй і людей, які зустрінуться мені в ті останні страшні хвилини. Хоча, які вони люди...

Ні не думати, не думати про це. Не давати шансу страху. Мости спалено. Рубікон перейдено. Усі гордієві вузли, які ще були в цьому світі, розрубано. Мертві сорому не мають.

Чи божевільний я у свої неповні тридцять років? Чи варто помирати заради якоїсь міфічної честі й непевного обов'язку перед рідними? Їх не повернеш, не воскресиш — уже ні. Чи варте тоді такої ціни те, що я замислив? Якщо подивитися збоку — невже я дійсно безумний?

Не думати. Не думати про це. Зосередитися на простих речах: он там — ворог. Його треба поки що уникати. Поки що...

Уважно дивлячись під ноги, я обійшов коло діаметром у кілька метрів, аби пересвідчитися у відсутності сюрпризів, що вибухають. Тут далеко від «нульовки», тут глибокий за мірками цієї війни тил, і розкидатися мінами не надто кошерно, але береженого Бог береже. Могли зелені злодійки залишитися тут зі старих часів, коли навколо вирували маневрені бої, а у повітрі шипіли траси ракет «Градів» і важко, мов колуни об дубові колоди, гупали у землю снаряди.

Все начебто гаразд. Не видно й слідів того, що хтось тут недавно побував. Легкий вітерець грався-шелестів у верхівках дерев і здавалося, що то зелені хвилі моря з шипінням накочуються на прогрітий сонцем пісок.

Десь звіддала долинув короткий хрипуватий звук автомобільного сигналу й змусив мимоволі напружитися. Ні — все таки далеченько.

Я повернувся до оглядин місцевості. Зауважив трохи осторонь купку битого пісковика, землі та щит зі старих напівтрухлих дошок, що закривав отвір шурфу: колись місцеві тут видобували вугілля, звісно ж, нелегально. Те, що в народі називають «копанка». Далі бовванів ще один, а метрів за двадцять — ще. Це добре, трохи згодом вони знадобляться.

Скинувши під дерево тактичний наплічник, я прилаштував поруч свій «Форт-221» і, сівши просто на товстий шар глиці, полегшено випростав натружені ноги. Утома робила своє: прокрокувати за ніч та ранок більш ніж двадцять кілометрів, при цьому бути постійно насторожі, аби не наштริกнутися на патруль чи звичайну розтяжку в лісосмузі, особливо коли ти сам-один і твою спину нікому прикрити — це не просто важко, це неймовірно важко.

Але хто прикриє дезертира? Нема таких. Я відчув, як крива усмішка крає мені обличчя: дезертир, котрий утік у ворожий тил...

Води у флязі було лише кілька ковтків, і та давно теплилася, майже не тамуючи спрагу. Дрібниці. Головне, що вона ще є. Проміння ранкового сонця, мов стилети, пробивають гілки дерев, шматуючи тіні на нерівні клапті. Села внизу за деревами не видно, але воно виглядало мирним і сонним, якими бувають усі села, особливо посеред пекучого літа.

Мирним і сонним...

Виглядало, та не було.

Я дістав з нарукавної кишені геть розм'яклий від спеки та тепла тіла шоколадний батончик, розірвав цупку слизьку обгортку й заходився поволі кутуляти в'язку нудотно-солодку масу з цупкими шматками арахісу. Не їв — харчувався. Компенсував втрату калорій.

Потім ще ковтнув води, проштовхуючи до шлунку горіхи, ретельно облизав обгортку, склав і сховав у щілину між стовбуром дерева та шаром соснових голок: хоч в тутешніх посадках було доста сміття, але нащо дурно ризикувати — раптом тут все ж таки патрулюють, і раптом серед патрульних «сепарів» знайдеться нащадок Чингачука, який помітить свіжу обгортку із нещодавньою датою виготовлення. А те, що майже усі розвідники, рейнджери, диверсанти й подібний люд у рейдах харчуються саме такими штуками — легкими, компактними й калорійними, — зараз відомо навіть дітям.

Заморивши черв'ячка, я взявся до справи. Дістав з наплічника подарунок волонтерів — невеликий, але потужний монокуляр «Целестрон», обережно прокрався на узлісся, подолавши останні метри плазом. Внизу переді мною, мов на долоні, пролягла долина, серед якої крізь зарості аїру та верболозу дзюркотів невеликий потічок.

Майже навпроти, десь на відстані прицільного вогню з «Форта», було добре видно старий, але ще

добротний бетонний міст з невисокими перилами. Ще далі, по той бік річечки у двохстах метрах за мостом височіла масивна, дев'ятнадцятого сторіччя церква з високою дзвіницею та купою більш нових будівель навколо, обгороджених парканом з металевих прутів. Одразу за нею долина переходила у пагорби й навіть скелясті урвища трохи праворуч.

Знайомі з дитинства місця. Потічок той навіть мав назву — річка Біла. Вона живила Ісаківське водосховище — примхливо вигнуту вузьку водойму з півкілометра у найширшому місці й більш ніж шість з половиною завдовжки. Звідси було видно лише невелику його частину, — виблискувала під сонцем з-за комишів та дерев праворуч від мосту.

По обидва боки водоймища, щільно тіснилися дачі та бази відпочинку. Через одне таке селище на ближньому до мене правому березі йшла асфальтова дорога.

Майже переді мною вона розгалужувалася — одна частина йшла ліворуч і вгору — на Ящикове. Основна повертала до мосту, проходила повз церкву і, хитнувшись стрімко піднімалася у місто, що займало майже увесь простір аж до обрію, котрий втім, у цій місцевості пагорбів та кряжів, не був таким вже й далеким.

Місто зараз мене не цікавило, хоча й було для мене рідним. Дивно отак дивитися на край, в якому виріс, городок, вулицями якого мотався велосипедом, під каштанами якого уперше поцілував дівчи-

ну і де... де поховані твої батьки. Дивно дивитися на своє минуле життя лише як на позначку в топографічній мапі.

Я мотнув головою, відганяючи невчасні думки й повернувся до реалій. Місто мене зараз не цікавило. Не цікавило... Мене якраз цікавили оті дачні будиночки та туристичні бази, що вросли у ближній до мене берег. Вірніше — одна лише база, що її навіть можна було розрізнити на екрані GPS навігатора. То була кінцева мета моєї довгої небезпечної подорожі на самоті.

Та щоб до неї потрапити, треба було вирішити, чи обходити селище, що розтяглося уздовж берега, з півдня, а чи дістатися якимось протилежного берега, пройти безлюдними пагорбами, які то тут, то там поросли чахлим берестом та ясенком.

Таким чином, зробивши багатокілометрову дугу, я міг би зрештою у передранковій темряві переправитися через водосховище біля самої турбази й непомітно вийти просто на її пляж. Про те щоб іти вулицями, навіть уночі, не йшлося — і дачі, і бази були вщерть набиті бойовиками.

Обидва варіанти мали свої переваги, але й недоліки теж. Якщо обрати перший варіант, то шлях значно скорочувався, проте довелося б частину його долати степом, де лежать шляхи до сусідніх селищ. За цими дорогами нині посилено пантрують, тож є ризик потрапити на око одному зі спостерігачів. До того ж з цього боку до бази упритул підступає лісо-

чок, який уже точно має сюрпризи — надто її мешканці дбають про свою безпеку.

Якщо перейти на той бік і піти в обхід — тоді лєвова частка путі перепаде на вільні від людей пагорби, де неважко ховатися, але в тому районі берег був укритий суцільною забудовою, причому настільки хаотичною, що уночі навіть місцевий може запросто заблукати. Вештатися серед дач та турбаз, втративши орієнтацію, під гавкіт псів в моему випадку є невеликим задоволенням.

Я знову навів монокуляр на міст, взявши за орієнтир край перил на ближньому до мене боці: 576,38 метрів показав далекомір. Та не у відстані справа — мене хвилював блокпост. На обох кінцях споруди бовваніли викладені з колись білих, а тепер уже добряче забруднених мішків із піском, укриття.

Біля ближнього до мене стриміла цибата по-стать вартового. Збільшивши зображення, я побачив зовсім юного, років вісімнадцяти хлопчину у старій російській «Флорі», який з поважним виглядом оглядав підходи до мосту. Руки в саморобних тактичних рукавичках гордо й міцно стискали пошарпаний автомат. Старається, — напевне, новачок.

Скоро я нарахував тут восьмеро охоронців з двома кулеметами. З обох боків на мосту виднілися важкі мотоцикли з колясками. І те, яким чином їх було встановлено, підказувало, що фари машин уночі за потреби використовували як імпровізовані прожектори, причому світили вони якраз уздовж

річища — доволі грамотно як на бойовиків, більшість з яких не вирізнялася ані інтелектом, ані тактичними навичками.

Звісно, вузька річка Біла — це вам не Дніпро і навіть не Сіверський Донець, подолати її й під світлом фар мотоциклів неважко, а далі що?

Аж тут я побачив, як один, а потім і другий типи у плямистих штанях полізли під міст й лише тепер зауважив ледь помітне звідси серед комишів та чагарника укриття біля першої опори мосту — щось на кшталт бліндажа й мої міркування перетворилися на риторичні.

Якщо бойовики мають там кубло, то напевне і розтяжок понатикали уздовж річища, а то й парочку МОН-50 увіткнули. А їх уночі в хащах та болотній траві не помітиш.

Отже, таки з півдня?

Сонце почало уже добряче припікати спину. Я поглянув на годинника. Одинадцята. Недаремно очі вже давно злипалися — добряче виснажений організм після цілої ночі руху потребував хоча б чотирьох, а краще — шести годин сну. Утім, все одно раніше ніж смеркнеться, переміщуватися не можна, отож попереду я мав добрячий кавалок світлового дня, аби, задіявши певні перестороги, примгнути.

По мосту повільно пройшов жовтий рейсовий автобус, за яким лінкуватого спостерігав котрийсь з бойовиків. Не перевіряють. Цікаво, це завжди так?

Відповзши від узлісся, я підвівся. Тут мені поки ніщо не загрожувало, тож можна було попрацювати з одним із шурфів. Акуратно, аби не дуже порушити шар глици, листя та сміття, що вкрили кришку за час, що пройшов відтоді, коли пласт було вироблено й покинуто, підважив товсті підгнилі дошки й посвітив вниз ліхтариком. Чудово: шурф мав не надто великий ухил, а за пару метрів й зовсім обвалився. Вийшов затишний барліг, в якому можна безпечно сховатися від чужих очей.

Спорядивши просту, але дієву сторожу, я доправив зброю та спорядження до нашвидкуруч злагодженої криївки й дбайливо опустив люк над головою. Попереду, за розрахунками, на мене чекали принаймні дві важкі й смертельно небезпечні доби. Дві, в тому випадку, коли наступного ранку якийсь диво господнє допоможе вискочити живцем з пекла...

Кілька хвилин я крутився на гострих камінцях, що муляли навіть і крізь каремат, але сон все не йшов. Іншим разом після такого виснажливого маршу провалився б я у нього, мов Аліса в кролячу нору, незважаючи ні на що, а тут сон вештався десь поряд, крутився біля дерев, що порипували гіллям нагорі, але спускатися до мене не поспішав. Таке буває від втоми. Та сього разу не в тім була справа. Думки...

Щойно розслабився, щойно відпустив паски, що туго тримали волю й свідомість, як прийшли думки. Спогади.

Зовсім недалечко мій дім. Колишній дім. На тихій затишній Вишневій вулиці, де ми так щасливо жили багато років. Лише тепер зрозуміло — наскільки щасливо. І отой вкритий деревами старий приземкуватий терикон давно не існуючої шахти, на якому ми хлопчачами грали у війну, вдаючи що захищаємо батьківщину від «німців». І батьківщина, й оті одвічні «німці» були для нас лише тлом, неодмінним і традиційним реквізитом, що не змінювався поколіннями. Якби ж ми тоді знали...

Тепер уже не ігри у «війнушку» — справжня війна, яка виявилася зовсім не тим, чим ми її уявляли. Не такою, як її показували у кіно і навіть у новинах із Сирії та Афганістану. Бруд, лайно, блювотиння. Невідступний страх смерті, що ним просякнута все довкола і навіть одяг по-юнацьки відчайдушних дівчаток-волонтерок, котрі час від часу доїжджають на «нульовку».

Війна... Дивно уявляти, як один або два твоїх друга дитинства, з якими ти захищав в іграшкових війнах отой старий терикон; з якими ти ловив рибу і ганяв у футбол на галявині з саморобними дерев'яними воротами; з якими ти вперше пішов на дискотеку і уперше потайки випив свою першу пляшку пива — тепер цілять у тебе, можливо навіть з майже такого самого старого терикону. В іншому місці, біля іншої Вишневої вулиці, але — такого самого.

Що поділило нас? Який диявол? Чому люди зненавиділи один одного? Не за мову — ми тут всі

розмовляли однією мовою. І не за віру. Навіть не за якісь політичні вподобання, коли на те пішло — більшість з нас мало цікавилася політикою. Ненависть просто вилізла, як вилазить на хворому тілі карбункул. Чи випадково першими жертвами її стали успішні, заможні люди, яких грабували учорашні злидарі?

Задрімуючи, я думав про те, що відчуватиму, коли раптом зустріну когось із давніх знайомих, або, не дай Бог навіть друзів юності на тій базі. Як це буде тоді? Як буде?

І питання навіть не в тому, чи зможу вистрелити — звісно що зможу, так само, як і він. Я відверто боявся зустрітися поглядом не просто з убивцею своїх батьків і сестри, а того хлопчика, який разом зі мною їв у нас на кухні мамині тістечка з маком, солодкі, мов невинний дитячий сон. Мов сон...

Раптово мене підкинуло з жорсткої кам'янистої постелі наглим крижаним жахом — мов хтось ногою вдарив. Так буває уві сні, — а я спав, — заснув непомітно. Хтось пройшовся десь недалеко. Вірніше, щось. Не людина. Щось моторошне. Нелюдське. Голодне.

Недалеко це де? В цій реальності, чи все таки наснилося? Довгий, мов останній схлип помираючого, видих. Очі безтямно вгору. На гострі леза денного світла, що крають морок крізь щілини. Шурхотіння породи під ліктями. Гострої.

Із серцем, що калатало, мов старий надтріснутий дзвін, я прислухався, проте окрім дивного тон-

кого дзижчання не почув нічого. Спочатку не второпав. Потім... Будильник. Це лише тихенько нагадував про себе будильник. Холодна крапля сповзла з вилиці. Напевне то таки було жахіття, що приходить уві сні. Реальної небезпеки немає.

Я перевів подих і поворухнув затерпим тілом. Нерви. Передчуття небезпеки, бою, крові, смерті чужої і майже напевне — власної.

Лихими бувають останні години життя.

Війна харчується не лише тілами, але й душами. Не лише душами, але й думками.

І почуттями теж.

Блін...

Інгельд, син Бертельма. Поутрость, шлях збирання заспокоєної роси, три дні до Сонцекресу

Головний у четвірці бійців, ошкірився у посмішці, що була мені дуже добре знайома, і яку я ненавидів. Цей хлоп був не просто убивцею — воїн теж убиває. Проте справжній воїн не має смерть у коханках, а цьому чоловікові позбавляти життя подобалося.

А я ненавиджу катів. Кажуть, дехто з них, рубаючи голови або рвучи щипцями нігті, спускає у штани. Знав одного живолупа при дворі Рогволда — на страту обов'язково святкове одягав.

Але в цього ката сьогодні нічого не вийде. І ніколи уже не вийде. Бо *норни* щойно наклали на його обличчя маску смерті. І на обличчя його спіль-

ЗМІСТ

Глава перша.....	8
Глава друга.....	40
Глава третя.....	81
Глава четверта.....	115
Глава п'ята.....	143
Глава шоста.....	176
Глава сьома.....	207
Глава восьма.....	222
Глава дев'ята.....	249
Глава десята.....	283
Глава одинадцята.....	293